



International Journal of Languages' Education and Teaching
Volume 6, Issue 4, December 2018, p. 455-476

Received	Reviewed	Published	Doi Number
01.01.2018	01.01.2018	30.12.2018	10.18298/ijlet.3197

**Analyzing of Secondary School Turkish Curriculums
in Terms of Functional Reading (1924-2015)***

Musa ÇİFCİ¹ & Mehmet SOYUÇOK²

ABSTRACT

The purpose of this study is to analyze the Secondary School Turkish Curriculum that was performed between the years 1924 and 2015 in terms of functional reading. The universe of the study is consisted of 1340 (1924) high school first term curriculum, 1929 secondary school Turkish curriculum, 1931-1932 education year Turkish curriculum that was changed, 1938 Secondary school Turkish curriculum, 1949 secondary school Turkish curriculum, 1962 secondary school Turkish curriculum, 1981 primary education schools Turkish curriculum, 2005 Turkish curriculum of 6th and 8th grades, 2015 Turkish curriculum of 1st-8th grades. The curriculums were being analyzed in terms of functional reading, it was not considered whether the functions in curriculums were the same as the functional reading skill or not, but it was considered if the functions in curriculum were able to acquire the functional reading skill. In the result of this study it was not only seen that; curriculums varied in terms of including functional reading in years but also the functions about the functional reading skill those were included in any curriculum were not revised in different grades. The best curriculum in terms of functional reading is 1949 secondary school Turkish curriculum and the worst curriculum is 1340 (1924) high school first term curriculum.

Keywords: Teaching of reading, functional reading, curriculum.

**Ortaokul Türkçe Öğretim Programlarının
İşlevsel Okuma Açısından İncelenmesi (1924-2015)**

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, 1924-2015 yılları arasında uygulanan ortaokul Türkçe öğretim programlarının işlevsel okuma açısından incelenmesidir. Ayrıca her program kendi içinde sınıflar bazında ve diğer programlarla da işlevsel okuma açısından karşılaştırılmıştır. Araştırma evrenini 1340 (1924) Lise Birinci Devre Müfredat Programı, 1929 Orta Mektep Türkçe Programı, 1931-1932 Ders Senesi Tadilatı Türkçe Programı, 1938 Ortaokul Türkçe Programı, 1949 Ortaokul Türkçe Programı, 1962 Ortaokul Türkçe Programı, 1981 Temel Eğitim Okulları Türkçe Eğitim Programı, 2005 Türkçe 6-8. Sınıflar Öğretim Programı, 2015 Türkçe 1-8. Sınıflar Öğretim Programı oluşturmaktadır. Öğretim programlarını işlevsel okuma açısından inceleyebilmek amacıyla uzman görüşü alınarak işlevsel okuma listesi hazırlanmış, programlar bu liste baz alınarak incelenmiştir. Programlar işlevsel okuma açısından incelenirken programlardaki kazanımların işlevsel okuma becerisiyle aynı olmasına değil işlevsel okuma becerisini kazandırabilecek özellikte olmasına dikkat edilmiştir. Araştırmanın sonucunda programların işlevsel okumaya yer verme açısından yıllar içinde değişkenlik gösterdiği, bir program içinde yer verilen işlevsel okuma becerisi ile ilgili kazanımların ise farklı sınıflarda tekrar edilmediği görülmüştür. İşlevsel okuma açısından en güçlü program 1949 Ortaokul Türkçe Programı, en zayıf program ise 1340 (1924) Lise Birinci Devre Müfredat Programı'dır.

Anahtar Kelimeler: Okuma eğitimi, işlevsel okuma, öğretim programı.

* Bu çalışma, Yüksek Lisans Tezinden üretilmiştir.

¹ Prof. Dr., Uşak Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı/musacifci@gmail.com

² Doktora Öğrencisi, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi Bilim Dalı/mehmetsoyucok@gmail.com

1. Giriş

Okuma, sadece Türkçe dersinin temel becerilerinden biri olarak nitelendirilemeyecek kadar önemli bir alandır. Toplumsal yaşamın en önemli gerekliliklerinden biri ve zihinsel gelişimin temeli olan; fizyolojik, zihinsel ve ruhsal yönleri bulunan çok yoğun zihinsel çaba gerektiren okuma, bir yazıyı, bütün öğeleriyle beraber algılama ve anlamlandırma sürecidir (Aydın Yılmaz, 2007, 73; Burgul Adıgüzel, 2016, 52; Calp, 2010, 91; Demirel, 1999, 50; Epçaçan, 2009, 209; Göçer, 2007, 29; Gündüz ve Şimşek, 2011, 13; Kaili Çeltek, 2009, 4; Karadağ ve Yurdakal, 2016: 107; Karahüseyinoğlu, 2002, 1; Kavcar, Sever, Oğuzkan, 1997, 41; Kurudayıoğlu, 2011, 16; Şeref, 2015, 11; Temizkan, 2009, 3; Yıldız, 2010, 115). Bilimsel ve teknolojik gelişmeler, bireylerin bu değişme ve gelişmelere uyum sağlayabilmesi için okullarda yeni becerilerin kazandırılması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Bu durum ise okumanın içeriğinde ve sınıflanmasında bir genişlemeyi beraberinde getirmiştir (Sevim ve Şeref, 2015, 366). Bu gelişmeler sonucunda ortaya çıkan okuma türlerinden biri de işlevsel okumadır.

İşlevsel okuma terim olarak ilk defa 1960'lı yıllarda gündeme gelmiştir ve günlük hayatın gerektirdiği faaliyetler için sahip olunması gereken okuma becerilerini kapsar (Güneş, 1994, 506; Kazancı, 2007, 7; Şenol, 2001, 208). Çifci, işlevsel okumayı "*Bireyin okuma, yazma ve aritmetik alanında günlük temel pratiklerini karşılayacak, onun bireysel, sosyal ve kültürel işlerinde çevresine daha faydalı olmasını sağlarken çevresine olan ihtiyacı azaltacak okuma becerilerini ifade eder*" (Çifci, 2013: 98) şeklinde tanımlarken Özçelik işlevsel okumanın "*özel olan terimleri öğrenme, değişik alanlarda anlama becerisini kullanabilme, özel beceri gerektiren konuları okuyabilme, aritmetik, tablo, grafik gibi öğrendiklerini organize ve kayıt etme, bu amaçla ana hat, özet çıkartma, not alma okuduğunu hatırlama ve gerektiğinde kullanabilme*" (Özçelik, 1983: 23) becerilerini kapsadığını söylemektedir.

Bireylerin sadece günlük hayatta değil, öğrenim hayatında da işlevsel okuma yapmaları gerekmektedir; Güngör'e göre de sadece okuma yazma bilmenin kişiye ve topluma katacağı pek bir şey yoktur (Güngör, 1986, 213). İşlevsel okuma yapabilen insanlar dili etkili, verimli ve akıcı şekilde kullanabilir, olayları olguları bağımsız bir şekilde yorumlayıp analiz, sentez yapabilir ve etkili şekilde iletişim kurabilir (Bulut, 2015, 469; Cemiloğlu, 2009, 167; Işık, Bilir, Akosmanoğlu, 2015, 1328; Yılmaz, 1989, 48).

İşlevsel okuma becerisini kazandırabilmek için katılımcı, hayata dönük ve yenilikçi bir okuma-yazma eğitimine ihtiyaç vardır. Bu eğitimi sağlamanın temel şartlarından biri de öğretim programlarını bu hedefe uygun hazırlamaktır. "*Öğretim programı, okulda ya da okul dışında bireye kazandırılması planlanan bir dersin öğretimiyle ilgili tüm etkinlikleri kapsayan yaşantılar düzeneğidir*" (Demirel, 2012:6). Bu tanım, öğretim programının dersin başarılması için bir temel olduğunu göstermektedir.

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı 1924-2015 yılları arasında Türkiye'de uygulanan ortaokul Türkçe öğretim programlarının işlevsel okuma kazanımlarını edindirici hedeflere ne kadar yer verdiğini ve bu kazanımların yıllara ve sınıflara göre değişimini belirlemektir.

1.2. Araştırmanın Önemi

İşlevsel okuma, eğitim durumu, cinsiyet, ekonomik durum, makam, mevki fark etmeksizin toplum içinde yaşayan her insanın sahip olması gereken bir okuma becerisidir. Eğitimin en önemli amacı öğrenciyi hayata hazırlamak olduğuna göre, Türkçe derslerinde işlevsel okuma becerisine gereken önemin verilmesinin zorunlu olduğu açıktır. İşlevsel okumayı detaylı inceleyen bir araştırmanın Türkiye’de yapılmamış olması çalışmayı özgün kılmaktadır. Eğitim-öğretim programlarından azami verimi sağlayabilmek, işlevsel okumanın gereklerini yerini getirmeyle mümkün olabilecektir.

2. YÖNTEM

İşlevsel okuma becerilerinin ortaokul Türkçe dersi programlarındaki temsil düzeyini ortaya koymayı amaçlayan bu çalışma betimsel olup bu çalışmada nitel bir model olan ayrıntılı betimleme kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak doküman inceleme uygulanmıştır. “Araştırma kapsamında incelenen konuyla ilgili olgu ve olaylar hakkında bilgi içeren yazılı belgelerin analiz edilmesiyle veri sağlanmasına doküman incelemesi denilmektedir” (Karataş, 2015: 72).

2.1. Çalışmanın Dokümanları

Bu çalışmanın dokümanlarını;

- 1340 (1924) Lise Birinci Devre Müfredat Programı,
- 1929 Orta Mektep Türkçe Programı,
- 1931-1932 Ders Senesi Tadilatı Türkçe Programı,
- 1938 Ortaokul Türkçe Programı,
- 1949 Ortaokul Türkçe Programı,
- 1962 Ortaokul Türkçe Programı,
- 1981 Temel Eğitim Okulları Türkçe Eğitim Programı,
- 2005 Türkçe 6-8. Sınıflar Öğretim Programı,
- 2015 Türkçe 1-8. Sınıflar Öğretim Programı oluşturmaktadır.

2.2. Veri Toplama Süreci

Çalışmada önce işlevsel okuma hakkında literatür taraması yapılmış, uzman görüşü alınarak işlevsel okuma özelliği gösteren okumalar ve uygulamaları listelenmiş ve bu liste doğrultusunda Türkçe öğretim programlarında yer verilen okuma hedefleri işlevsel okuma bakımından incelenmiştir. Uzman görüşü alınarak yapılan işlevsel okuma listesi şu şekildedir:

K: Kazanım	
İŞLEVSEL OKUMALAR	KODU
Gazetelerdeki haberlerin okunması	K1
Köşe yazısı okunurken yönlendirme ve çelişkilerin fark edilebilmesi	K2
Saate bakılarak saatin kaç olduğunu okunması	K3
Ders programının okunması	K4

Alışveriş yapılırken fiyat listelerinin okunması	K5
Alınan bir aletin kullanım kılavuzunun okunması	K6
Motorlu bir taşıt kullanırken (otomobil, motosiklet vs.) benzin, yağ, ısı bilgisi veren göstergelerin okunması	K7
Resmi bir evraktaki (mahkeme celbi, sınav giriş evrakı) bilgilerin okunması	K8
Televizyonda geçen alt yazı haberlerin okunması	K9
Elektronik aletlerin (çamaşır makinesi, bulaşık makinesi, buzdolabı vs.) bilgi ekranlarındaki yazıların okunması	K10
Gelen bir e-postanın içeriğinin ve gönderen bilgileri, ek vs. açıklamalarının okunması	K11
Ülke ve dünya gündemini takip edebilmek için gazete ve dergi okunması	K12
Ödev yapmak için internet sitesi, ansiklopedi vb.nin okunması	K13
İnceleme ve yararlanma amacıyla bir makaledeki kaynakçanın okunması	K14
Okunan metindeki söz sanatlarının, mecazların vb. anlaşılabilmesi	K15
Vapur, otobüs, uçak, metro gibi araçların kalkış ve varış saatlerinin tabeladan okunması	K16
Gazetede iş ilanlarının okunması	K17
İlaç prospektüslerinin okunması	K18
Lokantalarda yemek ve fiyat listesinin menüden okunması	K19
Alışverişten sonra yapılan alışverişin faturasının okunması	K20
Bir ekrandan hava durumu tahmininin okunması	K21
Alınan ürünün içindekiler, son kullanma tarihi, saklama koşulları, besin değerleri gibi bilgilerin okunması	K22
Trafik işaretlerinin okunması	K23
Hastanelerde, bankalarda sıra bekleme sırası veren ekranların okunması	K24
Şehir içi minibüs, otobüs vb.nin güzergâhının okunması	K25
İlk defa duyulan bir kelimenin anlamının sözlükten bulunarak okunması	K26
Okunan bir yazıda ana fikrin yanında sunulan yardımcı fikirlerin gözden kaçırılmaması	K27
Resmî bir kurumdaki ilân panosundaki duyuru ve uyarıların okunması	K28
Bankada kredi şartnamesinin okunması	K29
Bir yere ilk defa giderken haritanın okunması	K30
Borsa oynarken işlem ekranının takip edilmesi	K31
Okunan bir yazıda söylenmeyen ancak sezdirilen konuların da kavranabilmesi	K32
Kişisel sağlığı korumak için yapılması gerekenlerin sağlık kitaplarından okunması	K33
Gelen özel mektubun, kargonun vs. bilgilerinin okunması	K34
Kütüphanede istenen kitabın bulunabilmesi için kataloğun okunması	K35
Bir internet sitesine üye olunurken kullanıcı şartlarının okunması	K36
Sınav yönergesinin okunması	K37
Saatli maarif takviminin okunması	K38
Sınav başvurularında seçme ve yerleştirme kılavuzunun okunması	K39
Cep telefonu uygulaması indirilirken koşulların okunması	K40
Kampanya broşüründeki ürün özelliklerinin ve ödeme tablosunun okunması	K41
İnternetteki bir habere yorum yapılmak istendiğinde yasal sorumlulukları gösteren yazının okunması	K42

Okunan fikir yazısında bakış açısının kavranması	K43
Okunan metnin ana fikrinin, bu metinden çıkan sonucun anlaşılabilmesi	K44
Gazete haberlerinde olay örgüsünün ve unsurların kavranması	K45
Sosyal ağdan yapılan okumaların farklı kaynaklardan teyit edilmesi	K46
Fikir yazısı okunduğunda okunanların farklı kaynaklardan teyit edilmesi	K47
Okunan yazılarda sunulan kanıtların güvenilirliğinin başka kaynaklar yoluyla sorgulanması	K48
Ders kitaplarında konunun yerinin bulunabilmesi için içindekiler kısmının okunması	K49
TV programlarından önce gösterilen program işaretlerinin okunması ve program içeriği hakkında ön bilgiye sahip olunması	K50
Bir çiftçinin tarım makineleri, ilaçları vs. ile ilgili bir bilgiyi okuması	K51
Uygulanan propaganda tekniğinin fark edilebilmesi	K52
Fuar, konser, sinema, konferans vb. etkinlik ilânlarının gerekli bilgileri anlayacak kadar okunabilmesi	K53

Bu liste doğrultusunda işlevsel okuma bakımından incelenen programlara farklı kaynaklardan ulaşılmıştır.1340 (1924) Lise Birinci Devre Müfredat Programı, 1929 Orta Mektep Türkçe Programı, 1931-1932 Ders Senesi Tadilatı Türkçe Programı, 1938 Ortaokul Türkçe Programı, 1949 Ortaokul Türkçe Programı, 1962 Ortaokul Türkçe Programı incelenirken büyük ölçüde Temizyürek ve Balcı'nın "Cumhuriyet Dönemi İlköğretim Okulları Türkçe Programları" (2006) adlı kitaplarından faydalanılmıştır. 1981 Temel Eğitim Okulları Türkçe Eğitim Programı, 2002 yılında yapılan baskısının dijital ortama aktarılmış halinden incelenmiştir. 2005 Türkçe 6-8. Sınıflar Öğretim Programı ve 2015 Türkçe 1-8. Sınıflar Öğretim Programı ise Talim Terbiye Kurulu'nun internet sitesinden alınmıştır.

2.3. Verilerin Analizi

İnceleme yapılırken özellikle programda belirtilen hedefler üzerinde durulmuş, bu hedeflerin işlevsel okuma kazanımlarıyla örtüşme düzeyleri belirlenmeye çalışılmıştır. Programlardaki hedef kazanımların işlevsel okuma kazanımlarıyla aynı olmasa da işlevsel okuma kazanımları edindirebilecek özellikler taşımasına önem verilmiştir.

Hedef kazanımlara göre işlevsel okumalar listelenirken programın kullanıldığı dönem şartları göz önünde bulundurulmuştur. 1981 öncesi programlarda dönem şartları ve okuma ortamları göz önünde bulundurulurken değerlendirilmeye alınmayan işlevsel okuma kazanımları şunlardır:

- Elektronik aletlerin (çamaşır makinesi, bulaşık makinesi, buzdolabı vs.) bilgi ekranlarındaki yazıların okunması
- Gelen bir e-postanın içeriğinin ve gönderen bilgileri, ek vs. açıklamalarının okunması.
- Borsa oynarken işlem ekranının takip edilmesi
- Bir internet sitesine üye olunurken kullanıcı şartlarının okunması
- Cep telefonu uygulaması indirilirken koşulların okunması
- İnternetteki bir habere yorum yapılmak istendiğinde yasal sorumlulukları gösteren yazının okunması

- Sosyal ağdan yapılan okumaların farklı kaynaklardan teyit edilmesi
- TV programlarından önce gösterilen program işaretlerinin okunması ve program içeriği hakkında ön bilgiye sahip olunması

Bu kazanımlar, o yıllarda bulunmayan iletişim teknolojilerini kapsadığından, 1981 öncesi Türkçe öğretim programlarının işlevsel okuma kazanımları bakımından incelenmesinde göz önünde bulundurulmamıştır.

Programlarda hedef kazanımlar açısından bir başlık birliği yoktur. Programların hedef kazanımları;

- 1340 (1924) Lise Birinci Devre Müfredat Programı'nda "Kıraat"
- 1929 Orta Mektep Türkçe Programı'nda "Başlıca Gayeler" ve "Takip Edilecek Usul"
- 1938 Ortaokul Türkçe Programı'nda "Başlıca Gayeler" ve "Takip Edilecek Usul"
- 1949 Ortaokul Türkçe Programı'nda "Genel Amaçlar", "Amaçlar" ve "Açıklamalar"
- 1981 Temel Eğitim Okulları Türkçe Eğitim Programı'nda "Genel Amaçlar", "Özel Amaçlar", "Okuma Tekniği" ve "Anlama Tekniği"
- 2005 Türkçe 6-8. Sınıflar Öğretim Programı'nda "Genel Amaçlar", "Okuduğu Metni Anlama ve Çözümleme" ve "Okuma Alışkanlığı Kazanma"
- 2015 Türkçe 1-8. Sınıflar Öğretim Programı'nda "Genel Amaçlar", "Anlama" ve "Söz Varlığı"

kısımları incelenerek bulunmuş; fakat uygulama birliği sağlamak adına hepsi tablolarda "Hedefler" başlığı altında sunulmuştur. Kazanımların programdan alındığı kısımlar ise yay ayrıç içinde gösterilmiştir.

Hedef kazanımların sınıf bazında verildiği programlarda sınıflar arası ve bütün programların kazanımları birbiri arasında karşılaştırılmıştır. Ayrıca her program kendinden önceki programla karşılaştırılmıştır.

2.4. Varsayımlar

Uzman görüşü alınarak oluşturulmuş olan işlevsel okuma listesinin çalışmanın yapıldığı zaman dilimi itibarıyla nihai liste olduğu varsayılmıştır. Türkçe öğretim programlarında yer alan işlevsel okuma kazanımlarının okullarda uygun araç gereç ve yöntemlerle işlendiği varsayılmıştır.

2.5. Sınırlılıklar

Bu çalışma sadece ortaokul düzeyi Türkçe öğretim programlarıyla ve bu programların okuma ile ilgili kısımlarıyla sınırlandırılmıştır. 1924 yılındaki programın bugünkü ortaokula tekabül eden lise birinci devre kısmı, 2015 yılı programının ise 5., 6., 7. ve 8. sınıfları incelenmiştir. Diğer programların ise 6., 7., ve 8. sınıf kazanımları değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

3. Bulgular ve Yorumlar

3.1. 1340 (1924) Lise Birinci Devre Müfredat Programı

1924 programının adının Lise Birinci Devre Müfredat Programı olmasının sebebi, o dönemde ortaokulların liselerin çatısı altında yer almasından dolayıdır. 1340 (1924) Lise Birinci Devre Müfredat Programı (akt. Temizyürek ve Balcı, 2015, 150-155) incelendiğinde Türkçe dersinin Kıraat, İnşad, Sarf

ve Nahiv, İmlâ, Kitabet, Kıraat ve İnşad, İmlâ ve Kitabet, Edebi Kıraat olmak üzere birbirinden bağımsız bölümlerden oluştuğu görülmektedir.

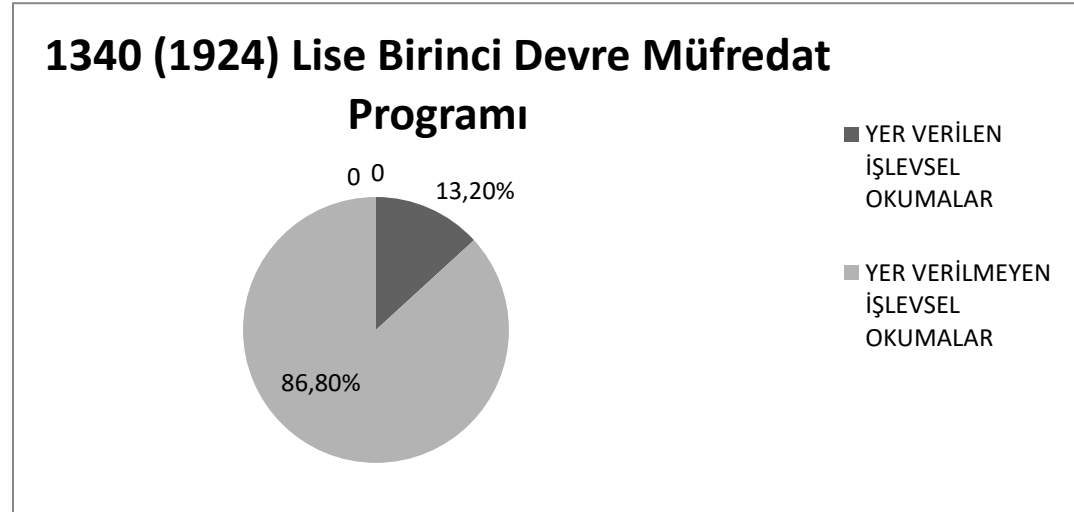
Programın kıraat kısmında 1. sınıfta “İyi, doğru, güzel ifadeli eserlerin sade olanlarından başlanacak, şiirlerin, küçük hikâyelerin, fıkraların, muhtelif mevzulu nihayet iki üç sahifeden müteşekkil makalelerin anlaşılmasını temin etmek gaye olacaktır.”, 2. sınıfta “Birinci sene programının mütekâmilen devamı.” açıklamalarına yer verilmiştir. 3. sınıfta ise yazı türleri hakkında öğrenciye bilgi verme ve söz sanatları ile sanatlı okuyuş becerisi kazandırma gerekliliği vurgulanmıştır. Kıraat kısmında başka bir açıklama yoktur.

Program incelendiğinde aceleyle hazırlandığı, derinlemesine inceleme ve araştırmalar yapılmadan uygulamaya konduğu görülmektedir. Program daha çok bir çerçeve program görünümündedir; kazanımlarla ilgili ayrıntılara yer verilmemiştir.

1340 (1924) Lise Birinci Devre Müfredat Programı işlevsel okuma açısından incelendiğinde aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır:

Tablo 4. 1340 (1924) Lise Birinci Devre Müfredat Programı’nda Yer Verilen İşlevsel Okumayla İlgili Hedefler

HEDEFLER	İŞLEVSEL OKUMA KAZANIMI
...küçük hikâyelerin, fıkraların, muhtelif mevzulu nihayet iki üç sahifeden müteşekkil makalelerin anlaşılmasını temin etmek gaye olacaktır (Kıraat).	K1, K12, K13, K27, K43, K44, K45,



İşlevsel Okumaların 1340 (1924) Müfredat Programı’nda Yer Alma Oranları.

Programda okumayla ilgili bir hedefe yer verilmektedir. Bu hedef de 53 işlevsel okuma kazanımlarından sadece 7’sini karşılamaktadır. Bu kazanımlar öğrenciye kazandırılabilirliği takdirde öğrencinin gazete ve kitaplardaki üst düzey metinleri anlayabileceği öngörülebilir; fakat basit okuma becerisi gerektiren hedeflere yer verilmemesi önemli bir eksikliklerdir.

Dönemin şartlarına bakıldığında toplam nüfusun %75,8’i (<https://tr.wikipedia.org: 05/11/2016>) kırsal alanlarda yaşamaktadır. Dönemin imkânları göz önünde bulundurulduğunda kitap, gazete gibi okuma materyallerine ulaşmanın zorluğu ve buna bağlı olarak da bu hedef kazanımın toplumun çoğunluğuna beklenen faydayı sağlamayacağı görülmektedir.

3.2. 1929 Orta Mektep Türkçe Programı

1929 Orta Mektep Türkçe Programı incelendiğinde (akt. Temizyürek ve Balcı, 2015, 155-166) programın önceki programa göre daha ayrıntılı olarak hazırlandığı görülmektedir. Türkçe dersinin farklı bölümler halinde verilmesine rağmen aslında hepsini bir bütün olarak değerlendiren program *gramer, tahrir ve kıraat* derslerinden oluşmaktadır. Bu derslerin haftalık saatleri ise şu şekildedir:

Tablo 5. 1929 Orta Mektep Türkçe Programı Haftalık Ders Dağılımları.

DERS	1. SINIF	2. SINIF	3. SINIF
Gramer	2	2	Yok
Tahrir	2	1	1
Kıraat	3	2	3
HAFTALIK SAAT	7	5	4

Sükûti (sessiz) okumanın hayatta çok sık kullanılması bakımından bu okuma türüne özel önem verilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Programda okumadaki amacın insanî, millî değerleri ve edebî zevki eserler yoluyla öğrenciye kazandırmak ve öğrencilerin iyi eserlerle tanışmasını, gençlik heyecanını doğru yönlendirmesini sağlamak olduğu görülmektedir. 1929 Orta Mektep Türkçe Programı işlevsel okuma açısından incelendiğinde aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır:

Tablo 6. 1929 Orta Mektep Türkçe Programı Yer Verilen İşlevsel Okumayla İlgili Hedefler

HEDEFLER	İŞLEVSEL OKUMA KAZANIMI
Okuduğu bir parçanın veya edebî bir eserin en can alıcı noktalarını hulasâ şeklinde tahlil ve ifade etmek (Başlıca Gayeler II-C).	K44.
Kendisini alâkadâr eden edebî, ilmî, ticarî bir mevzu üzerinde tetkik ve tetebbüde bulunarak okuyanlara alâka verecek şekilde yazmak (Başlıca Gayeler II-D).	K13, K14, K33.
Bir eseri hakiki mânasını ve şümul dairesini kavramak üzere dikkatle okumak ve mevzua sahip olmak (III-B-2).	K2, K15, K27, K32, K43, K44, K45.
Bir vâkıa veya bir hakikat hakkında çabuk ve doğru malumat almak üzere bir esere müracaat etmek(III-B-2).	K6, K8, K13, K18, K26, K33, K35, K39, K49.
Talebe evvelâ okuduğu bir parçanın manasını heyeti umumisiyle kavramağa, saniyen o parçanın tâli fikirlerini tahlil etmeğe sevk olunmalıdır. Talebe parçanın fikirleri üzerine düşünmeli ve o parçaya karşı tenkidî bir tavır almalıdır (Takip Edilecek Usul-3).	K2, K15, K27, K32, K43, K44, K47, K48, K52
Talebe okuduğu hikâyelerde muhtelif hâdiseler arasındaki münasebetlerle her şahsın seciyesi ve hareketi arasındaki münasebetleri bulmalı, hayatta hâkim olan prensipler üzerine düşündürülmelidir (Takip Edilecek Usul-4)	K45
Muallim talebeyi bir kelimenin manasını lügatlerde süratle	K26

buldurmağa alıştırmalı ve derslerde sık sık lügatlerden kelime bulma temrinleri yaptırmalıdır (Takip Edilecek Usul-18).

1929 Orta Mektep Programı incelendiğinde, programın 53 işlevsel okuma kazanımlarından 29'unu kazandırabilecek nitelikte ve 1924'teki programa göre daha işlevsel kazanımlar içeren bir program olduğu görülmektedir.

1924 programındaki *"Küçük hikâyelerin, fıkraların, muhtelif mevzulu nihayet iki üç sahifeden müteşekkil makalelerin anlaşılmasını temin etmek gaye olacaktır."* hedefiyle bu programdaki *"bir eseri hakiki manasını ve şümül dairesini kavramak üzere dikkatle okumak ve mevzua sahip olmak"* kazanımı örtüşmektedir. İki kazanım da okunanların tam manasıyla anlaşılmasını hedeflemektedir.

Programda hayata dönük okumalarla ilgili kazanımların yer aldığı görülmektedir. *"Bir vâkıa veya bir hakikat hakkında çabuk ve doğru malumat almak üzere bir esere müracaat etmek"* kazanımı, öğrencilerin günlük hayatında işine yarayabilecek alınan bir aletin kullanım kılavuzunun okunması, resmi bir evraktaki (mahkeme celbi, sınav giriş evraki) bilgilerin okunması becerilerini kazandırabilecek bir hedeftir. Bu çok önemli bir noktadır; çünkü 1935'te okuma yazma oranı erkeklerde %29, kadınların %10'dur (tr.wikipedia.org: 30/03/2017). Denebilir ki okuma yazma bilenlerin işlevsel okuma yapabilmesi sadece o kişiler için değil toplumun diğer bireyleri için de bir ihtiyaçtır. 1929 programı bu yönüyle önemli bir eksiği gidermiştir.

1929 Orta Mektep Programı'nın 1340 (1924) Lise Birinci Devre Müfredat Programı'na göre işlevsel okuma açısından daha zengin olduğu, yani Türkçe dersinde okuma becerisinin hayata dönük şekilde verilmesinin planlandığı anlaşılmaktadır.

3.3. 1931 – 1932 Ders Senesi Tadilatı Türkçe Programı

Program incelendiğinde okuma ile ilgili kısımların 1929 Orta Mektep Programı'yla aynı olduğu görülmüş, bu yüzden tekrar ele alınmamıştır.

3.4. 1938 Ortaokul Türkçe Programı

1938 Ortaokul Türkçe Programı (akt. Temizyürek ve Balcı, 2015, 178-187) incelendiğinde programın en dikkat çekici özelliği programda Gramer konularına yer verilmemesidir. Bunun sebebi Atatürk'ün gramer konularında yaşanan karmaşa sebebiyle Türk dilinin kuralları tespit edilene kadar gramer konularının programdan çıkarılmasını istemesidir (Akyol, 2011, 23).

Programın açıklamalar kısmında öğrencinin kendini sözlü ve yazılı olarak ifade etmesine önem verilmiş, okumanın ise özellikle edebî yönü üzerinde durulmuştur. Başlıca gaye olarak ise;

- a- *"Talebeyi meramını hem sözel olarak hem yazı ile ifade etmeğe alıştırmak"*
- b- *Talebede dinlediği ve okuduğu parçalar üzerinde düşünme ve estetik değerini takdir etme kabiliyetini inkişaf ettirmek*
- c- *Talebeye iyi eserleri okuma zevkini vermek ve okumağa değer kitaplarla kendilerinin daimi temasını temin etmek."* belirtilmiştir.

Okuma kazanımlarının ana hedefi olarak, “*talebede inkişaf etmek üzere olan ilk gençlik devresinin hassasiyetine faydalı bir cereyan vermek; gençleri iyi eserleri okumağa istekli ve bu eserlerden hoşlanır bir hale getirmek; değerli eserler vasıtasile gençlerin karakterlerinin inkişafına, boş zamanlarında iyi eserleri okuma itiyadını kazanmalarına hizmet etmek*” belirlenmiştir. Bu ana hedef, program hazırlayıcıların okumayı estetik yönünden ele aldıklarını ve okumanın işlevselliğini göz ardı ettiklerini göstermektedir.

1938 Ortaokul Türkçe Programı işlevsel okuma açısından incelendiğinde aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır:

Tablo 8. 1938 Ortaokul Türkçe Programı’nda Yer Verilen İşlevsel Okumayla İlgili Hedefler

HEDEFLER	İŞLEVSEL OKUMA KAZANIMI
Kendisini ilgilendiren edebî, ilmî bir mevzu üzerine tetkik ve tettebbuda bulunarak okuyanlara ilgi verecek bir şekilde yazmak (Başlıca Gayeler II-d).	K13, K14, K33
Talebe ilk önce okuduğu bir parçanın manasını toptan kavramağa, sonra da o parçanın tâli fikirlerini tahlil etmeğe sevk olunmalıdır. Talebe parçanın fikirleri üzerine düşünmeli ve o parçayı tenkitçi bir gözle okumalıdır (Takip Edilecek Usul-3).	K2, K15, K27, K32, K43, K44, K47, K48, K52
Talebe okuduğu hikâyelerde muhtelif hâdiseler arasındaki münasebetlerle her şahsın seciyesi ve hareketi arasındaki münasebetleri bulmalı, hayatta hâkim olan prensipler üzerine düşündürülmelidir (Takip Edilecek Usul-4).	K45
Muallim talebeyi bir kelimenin manasını lügatlerde süratle buldurmağa alıştırmalı ve derslerde sık sık lügatlerden kelime bulma temrinleri yaptırmalıdır (Takip Edilecek Usul-18).	K26

Programın, işlevsel okuma için tespit edilen 53 kazanımdan 12’sini kazandırabilecek düzeyde olduğu görülmektedir. 1929 programında 29 olan bu sayıda ciddi bir düşüş yaşanmıştır. Program işlevsel okuma açısından 1924 (1340) programından güçlü olmakla beraber 1929 programından zayıftır. Hâlbuki 1940 yılında toplumun %75,5’inin yani büyük çoğunluğunun okuma yazma bilmediği (DİE, 1991: 5 akt. Geleği, 2014, 128) düşünüldüğünde toplum için okuma yazma bilen her kişinin kıymeti ve okuma yazma bilenlerin birer işlevsel okuryazar olma zorunluluğu daha iyi ortaya çıkacaktır.

Kısaca 1938 Ortaokul Türkçe Programı’nın işlevsel okuma bakımından 1924 programına göre güçlü, 1929 programına göre ise zayıf olduğu, program hazırlanırken okumanın estetik yönü üzerinde daha fazla durulduğu ve okumanın hayata dönüklüğünün ihmal edildiği görülmektedir.

3.5. 1949 Ortaokul Türkçe Programı

1949 Ortaokul Türkçe Programı (akt. Temizyürek ve Balcı, 2015,187-234), uygulamada kolaylık sağlamak amacıyla “*Okuma, Söz ve Yazıyla İfade, Dil Bilgisi, İmla, İnşat, Yazı*” olmak üzere 6 bölümden oluşmuştur. Fakat bunların hepsi birbirine bağlı ve birbirini tamamlayıcıdır.

Program uygulama, yöntem ve teknik konusuna önceki programlardan daha geniş yer ayırmıştır. Programda iyi bir okumada bulunması gereken özellikler, okumanın gelişim dönemleri, öğrencilere tavsiye edilecek eserlerde bulunması gereken özellikler, sesli ve sessiz okuma şekilleri ele alınmıştır.

1949 Ortaokul Türkçe Programı işlevsel okuma açısından incelendiğinde aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır:

Tablo 9. 1949 Ortaokul Türkçe Programı'nda Yer Verilen İşlevsel Okumayla İlgili Hedefler

HEDEFLER	İŞLEVSEL OKUMA KAZANIMI
Öğrencileri söz ve yazı ile ifade olunan düşünceleri, duyguları, iyi ve doğru olarak anlamaya alıştırmak (Genel Amaçlar-1).	K2, K15, K27, K32, K44
Öğrencilerin okuduklarını doğru ve çabuk anlama, tabii ve manalı okuma alışkanlıklarını geliştirerek sesli ve sessiz okumayı iyileştirmek (Okuma Amaçlar-1).	K2, K3, K5, K6, K8, K15, K16, K17, K18, K19, K20, K22, K23, K25, K27, K28, K29, K32, K33, K34, K35, K37, K38, K39, K41, K43, K44, K45, K48, K49, K51, K53.
Öğrencilere türlü konularda bilgi kazandırmak, türlü bilim ve inceleme çalışmalarının gerektirdiği okumalarda edinilen yetenekleri geliştirmek (Okuma Amaçlar-6).	K13, K14.
Hayatta rastlanan ve aşağıda sıralanan okuma şekillerinde alışkanlık kazanmak ve bunlardan her birine ne vakit başvuracağını öğrenmek: 1- Bir eserin yalnız esaslı noktalarını kavramak için bir hamlede okumak, 2- Bir eserin anlam ve fikirlerini esaslı surette anlamak maksadiyle ve konusunu iyice kavrayarak okumak, 3- Bir olay hakkında bilgi edinmek için, bazen başka eserlere de başvurarak okumak (Açıklamalar-d).	K1, K2, K12, K14, K15, K26, K27, K32, K43, K44, K45, K47, K48
Metnin genel olarak manasını kavramak ve özetleyebilmek, esas konudan hareket ederek ikinci derecedeki fikirleri ve ayrıntıları bulmak (Açıklamalar-c).	K27, K44
İlkokulun okuma amaçları arasında istenen "fihrist, indeks, harita, resim, plan, sözlük, imla kılavuzu ve ansiklopedilerden faydalanmak; afiş, tabela, duvar ve el ilanları, sinema filmleri ve tariflerdeki yazıları bir bakışta okumak ve manalarını kavramak; kitapları iyi itiyatlarla okuyup kullanmak" alışkanlıklarının ortaokulda devam ve kontrolünü sağlamak da faydalı olacaktır.	K4, K5, K6, K13, K16, K23, K24, K25, K26, K28, K30, K38, K49, K53

1949 programı, işlevsel okuma açısından zengin bir programdır, yürürlükte olduğu dönemde gerekli olan bütün işlevsel okuma kazanımlarını edindirebilecek özelliktedir. Bu programın hedefleri öğrencilere kazandırılabilirdiği takdirde öğrenciler, ileriki hayatlarında karşılaştıkları okuma materyallerini amacına uygun olarak okuyabilecek, birer fonksiyonel okuryazar olabileceklerdir.

Okuryazarlık oranı, 1950 yılında kadınlarda %18, erkeklerde ise %44'tür (hips.hacettepe.edu.tr: 05/11/2016). Buradan okuryazarlıkta mesafe alındığını, ancak toplumun büyük çoğunluğunun hâlâ

okuryazar olmadığını anlıyoruz. Okuryazar oranının düşük olduğu toplumlarda işlevsel okuma yapabilen bireylerin toplumda daha önemli roller yüklenecekleri açıktır. Program hazırlayıcıları, önceki programlarda yapılan hataları bir ölçüde telâfi etmişler, 1949 programını işlevsel okuma bakımından güçlendirmişlerdir.

3.6. 1962 Ortaokul Türkçe Programı

Program incelendiğinde okuma becerisi ile ilgili 1949 programına göre bir değişiklik olmadığı görülmektedir. Bu yüzden 1962 Ortaokul Türkçe Programı ayrıca incelenmemiştir.

3.7. 1981 Temel Eğitim Okulları Türkçe Eğitim Programı

Program, ders işleniş konusunda öğretmenlere yol göstericidir. Okuma ile ilgili hedeflerin yer verildiği “Anlama” kısmı sınıf seviyelerine göre alt bölümlere ayrılmıştır. Her sınıf seviyesinin kazanımları da alt başlıklara bölünmüştür. Bunlardan okuma ile ilgili olan başlıklar “Okuma Tekniği Bakımından” ve “Anlama Tekniği Bakımından” başlıklarıdır.

Programın “Açıklamalar” kısmında ise yazılı metinde önemli olanın önce yazının, sonra ise yazıda verilenlerin gerekli noktalarının anlaşılması gerektiği (MEB, 2002, 9), öğrencilerin okudukları her yazıda verilmek istenen mesajı anlamaları, konuya eleştirel şekilde ve farklı açılardan bakabilmesinin sağlanabilmesi için ise tüme varım yönteminin uygulanması gerektiği belirtilmiştir (MEB, 2002, 10).

1981 Temel Eğitim Okulları Türkçe Eğitimi Programı işlevsel okuma açısından incelendiğinde şu bulgulara ulaşılmıştır:

1981 Temel Eğitim Okulları Türkçe Eğitimi Programı’nda 6. Sınıflarda Yer Verilen İşlevsel Okumayla İlgili Hedefler

HEDEFLER	İŞLEVSEL OKUMA KAZANIMI
Öğrencilere görüp izlediklerini, dinlediklerini, okuduklarını tam ve doğru olarak anlama gücü kazandırmak (Genel Amaçlar-1)	K15, K27, K32, K44
Öğrencilere dipnot, dizin, sözlük, ansiklopedi, her türlü başvuru ve kaynak eserden yararlandırma yeteneğini kazandırıp geliştirmek” (Özel Amaçlar-1)	K13, K26, K33, K35, K49
Ortalama 150-200 kelimelik bir fikir yazısını ya da 350-450 kelimelik öykü yazısını anlamlı olarak okuyabilmek (Okuma Tekniği-1).	K1, K2, K43, K44
Kitapların içindekiler, dipnot, dizin ve sözlük bölümlerinden yararlanabilmek (Okuma Tekniği-3).	K26, K35, K49
Yazım kılavuzundan, sözlüklerden, ansiklopedilerden ve kaynak kitaplardan yararlanabilmek (Okuma Tekniği-4).	K13, K26, K33
En az bir günlük gazeteyi ve haftalık ya da aylık dergi izleme alışkanlığı kazanabilmek (Okuma Tekniği-5).	K12
Dinlediği bir konuşmanın, okuduğu bir yazının, izlediği bir oyunun, filmin ana fikrini, yardımcı fikirlerinden belli	K27, K43, K44

başlılarını kavrayabilmek (Anlama Tekniği-1).	
İzlenen bir filmin, oyunun, okunan bir yazının olaylarının sırasını, sebep-sonuç ilişkisini, başlıca kişilerini, kişileri fiziksel ve karakter niteliklerini kavrayabilmek (Anlama Tekniği-2).	K45
Bir yazıdaki kelimelerin gerçek ve mecaz anlamlarını kavrayabilmek, kelime gruplarını, benzetmeleri, atasözlerini çözümleyebilmek (Anlama Tekniği-3).	K15
Paragraftaki düşünceleri ayrı ayrı anlayabilmek (Anlama Tekniği-5).	K27, K44
Gazete ve dergilerdeki düzeye uygun haber, ilan, fıkra, karikatür vb.ni anlayabilmek (Anlama Tekniği-7).	K1, K17, K44,, K45
Özel mektup ve iş mektuplarını, bildirimleri, duyuruları vb.ni anlayabilmek (Anlama Tekniği-8).	K8, K11, K16, K17, K24, K25, K28, K34, K37, K38, K39, K40, K42

6. Sınıf hedefleri, işlevsel okuma kazanımlarından 26'sını kazandırabilecek niteliktedir. Sayısı fazla olmamakla beraber bu kazanımların gerçekleştirilmesi, öğrencilerin işlevsel okuryazarlar olmalarına katkı sağlayacaktır. Ancak bunun için aynı kazanımların üst sınıflarda tekrarlı uygulamalar yoluyla pekiştirilmesi şarttır.

Tablo 13. 1981 Ortaokul Türkçe Programı'nda 7. Sınıflarda Yer Verilen İşlevsel Okumayla İlgili Hedefler

HEDEFLER	İŞLEVSEL OKUMA KAZANIMI
Ortalama 200-300 kelimelik bir fikir yazısını ya da 400-500 kelimelik hikâye etme yazısını anlamlı olarak okuyabilmek (Okuma Tekniği-1).	K1, K43, K44
Kitaplardaki içindekiler, ön söz, sunuş, dipnot, dizin ve sözlüklerden yararlanabilmek (Okuma Tekniği-3).	K26, K35, K49
Yazım Kılavuzu'ndan, sözlüklerden, ansiklopedilerden ve kaynak kitaplardan yararlanabilmek (Okuma Tekniği-4).	K13, K26, K33
Günlük gazeteleri ve haftalık ya da aylık dergileri izleme alışkanlığı kazanabilmek (Okuma Tekniği-6).	K12
Dinlediği, izlediği bir konuşmanın, izlediği bir oyunun, filmin, okuduğu bir yazının ana fikrini ve yardımcı fikirlerini kavrayabilmek (Anlama Tekniği-1).	K27, K43, K44
İzlenen bir filmin, oyunun, okunan bir yazının olaylarının sırasını, yerini, sebep-sonuç ilişkisini, başlıca kişilerini, kişilerinin belirgin niteliklerini kavrayabilmek (Anlama Tekniği-2).	K45
Bir yazıdaki kelimelerin, kelime gruplarının, benzetmelerin, atasözlerinin anlamlarını çözümleyebilmek (Anlama Tekniği-3).	K15

Paragraflardaki düşünceleri ayrı ayrı anlayabilmek (Anlama Tekniği-5).	K27, K44
Gazete ve dergilerdeki düzeye uygun haber, ilan, fıkra, makale, karikatür vb. anlayabilmek (Anlama Tekniği-9).	K2, K17, K44, K45
Özel mektup ve iş mektuplarını, bildirimleri, duyuruları vb. anlayabilmek (Anlama Tekniği-10).	K8, K11, K16, K17, K24, K25, K28, K34, K37, K38, K39, K40, K42
Günlük hayatta karşılaştığı bilimsel ve teknik konulu bir yazıyı anlayabilmek (Anlama Tekniği-12).	K6, K7, K10, K18, K51

7. Sınıf hedefleri işlevsel okuma kazanımlarından 29'unu kazandırabilecek niteliktedir. Bu kazanımlardan 5 tanesi önceki 6. sınıf programından farklı olarak, 7. sınıf programında yer almaktadır, kalan 24 işlevsel okuma kazanımı ise 6. sınıftakilerin tekrarına yöneliktir. Bu da tekrar ve pekiştirmeyi sağlama bakımından olumlu bir özelliktir.

1981 Ortaokul Türkçe Programı'nda 8. Sınıflarda Yer Verilen İşlevsel Okumayla İlgili Hedefler

HEDEFLER	İŞLEVSEL OKUMA KAZANIMI
250-300 Kelimelik bir fikir yazısını ya da 450-550 kelimelik hikâye etme yazısını anlamlı olarak okuyabilmek (Okuma Tekniği-1).	K1, K43, K44
Kitaplardaki içindikiler, ön söz, dipnot, atıf, dizin ve sözlüklerden yararlanabilmek (Okuma Tekniği-3).	K14, K26, K35, K49
Yazım Kılavuzu'ndan, sözlüklerden, ansiklopedilerden ve kaynak kitaplardan yararlanabilmek; aynı konuda türlü kaynaklara başvurabilmek; bir kaynağın bağıntı kurduğu öteki kaynaklardan da yararlanabilmek (Okuma Tekniği-4).	K13, K14, K26, K33
Günlük gazeteleri ve haftalık ya da aylık dergileri izleme alışkanlığını kökleştirebilmek (Okuma Tekniği-6).	K1, K12
Dinlediği, izlediği bir konuşmanın, izlediği bir oyunun, incelediği bir metnin, ana fikrini, yardımcı fikirlerini, yardımcı fikirlerin öncelik taşıyanlarını kavrayarak anlayabilmek (Anlama Tekniği-1).	K27, K43, K44
İzlenen bir filmin, oyunun, okunan bir yazının olaylarının sırasını, yerini, zamanını, sebep-sonuç ilişkisini, başlıca kişilerini, kişilerinin fiziksel ve karakter niteliklerini anlayabilmek (Anlama Tekniği-2).	K45
Bir yazıdaki kelimelerin, kelime gruplarının, benzetmelerin, atasözü ve özdeyişlerin anlamlarını çözümleyebilmek (Anlama Tekniği-3).	K15
Paragraflardaki düşünceleri ayrı ayrı anlayabilmek (Anlama Tekniği-5).	K27, K44
Gazete ve dergilerdeki düzeye uygun haber, ilan, fıkra, söyleşi, makale, röportaj, karikatür vb.ni anlayabilmek (Anlama Tekniği-9).	K1, K15, K17, K27, K44
Özel mektup ve iş mektuplarını, bildirimleri, duyuruları vb.ni anlayabilmek (Anlama Tekniği-10).	K8, K11, K16, K17, K24, K25, K28, K34, K37, K38, K39, K40,

K42

Günlük hayatta karşılaştığı bir bilimsel ve teknik yazıyı K6, K7, K10, K18, K51 anlayabilmek (Anlama Tekniği-12).

8. Sınıf hedefleri, işlevsel okuma kazanımlarından 26'sını kazandırabilecek niteliktedir. Bu kazanımlarından 20'si 6., 7. ve 8. sınıflarda; 6'sı ise 7. ve 8. sınıflarda tekrarlanmıştır. Bu da program hazırlanırken tekrar ve pekiştirmeye önem verildiğini göstermektedir.

1981 Temel Eğitim Okulları Türkçe Eğitim Programının incelenmesiyle elde edilen bulgulara göre, yer verilen hedefler, yöntem kısmında gösterilen 53 işlevsel okuma kazanımından 33'ünü kazandırabilecek özelliktedir. Kazanımlar esasen, sayıca fazla olmamakla beraber 1981 programının 1924 ve 1938 programlara göre işlevsel okuma açısından daha zengin olduğu söylenebilir.

3.8. 2005 İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı

Programın "Okuma" kısmında okumanın tanımına yer verilmiş, doğru ve verimli okumanın taşınması gereken şartlar sayılmış, metinlerin bütün dil becerilerini kazandıracak şekilde olması gerektiği vurgulanmıştır. Hedefler sınıf seviyelerine göre bölünmemiştir.

İşlevsel okumayla ilgili olarak programın genel amaçları kısmında 1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 2. maddesinde yer alan "İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek, gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak" (MEB, 2006: 1) hedefine yer verilmiştir.

2005 İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı işlevsel okuma açısından incelendiğinde şu bulgulara ulaşılmıştır:

2005 İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı'nda 7. Sınıflarda Yer Verilen İşlevsel Okumayla İlgili Hedefler

HEDEFLER	İŞLEVSEL OKUMA KAZANIMI
Anlama, sıralama, ilişki kurma, sınıflama, sorgulama, eleştirme, tahmin etme, analiz-sentez yapma, yorumlama ve değerlendirme becerilerini geliştirmeleri" (Genel Amaçlar-4)	K1, K2, K16, K32, K37, K38, K40, K42, K44, K46, K47, K48, K50, K52, K53
Bilgiye ulaşmada kitle iletişim araçlarından yararlanmaları, bu araçlardan gelen mesajlara karşı eleştirel bakış açısı kazanmaları ve seçici olmaları (Genel Amaçlar-8).	K1, K2, K9, K12, K45, K46, K47, K52
Metnin konusunu belirler (Okuduğu Metni Anlama ve Çözümleme-3).	K15, K45
Metnin ana fikrini/ana duygusunu belirler (Okuduğu Metni Anlama ve Çözümleme-4).	K15, K44
Metindeki yardımcı fikirleri/duyguları belirler (Okuduğu Metni Anlama ve Çözümleme-5).	K27
Olay, yer, zaman, şahıs, varlık kadrosu ve bunlarla ilgili	45K

unsurları belirler (Okuduğu Metni Anlama ve Çözümleme-7)	
Okuduklarındaki örtülü anlamları bulur (Okuduğu Metni Anlama ve Çözümleme-10)	K32
Okuduklarındaki öznel ve nesnel yargıları ayırt eder (Okuduğu Metni Anlama ve Çözümleme-11).	K43
Kitaplık, kütüphane, kitap fuarı ve kitap evlerinden faydalanır (Okuma Alışkanlığı Kazanma-5).	K35, K53
Sürelili yayınları takip eder (Okuma Alışkanlığı Kazanma-3).	K1, K2, K12, K17, K45

Bulgular incelendiğinde 2005 programındaki hedeflerinin, 53 işlevsel okuma kazanımından 18'ini kazandırabilecek nitelikte olduğu görülmektedir. Program kazanımları günlük hayattaki okuma gereksinimlerini nispeten karşılayabilecek düzeyde olmasına rağmen 1949 ve 1981 programlarına göre işlevsel okuma açısından oldukça zayıftır.

3.9. 2015 Türkçe Dersi (1-8. Sınıflar) Öğretim Programı

“Programda, okuma öğrenme alanındaki kazanımlar anlama, akıcı okuma ve söz varlığı olmak üzere üç alt grupta yapılandırılmıştır” (MEB, 2015: 6). Programda okuma becerisinin öğrencinin farklı kaynaklara ulaşarak yeni bilgi, olay, durum ve deneyimlerle karşılaşmasını sağlayan; öğrenme, araştırma, yorumlama, tartışma ve eleştirel düşünmeyi sağlayan bir süreç olduğu vurgulanmıştır (MEB, 2015, 6).

2015 Türkçe Dersi (1-8. Sınıflar) Öğretim Programı, işlevsel okuma açısından incelendiğinde şu bulgulara ulaşılmıştır:

2015 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda 5. Sınıflarda Yer Verilen İşlevsel Okumayla İlgili Hedefler

HEDEFLER	İŞLEVSEL OKUMA KAZANIMI
Düşünme, anlama, sıralama, sınıflama, sorgulama, ilişki kurma, eleştirme, tahmin etme, yorumlama, analiz-sentez yapma ve değerlendirme becerilerini geliştirmek (Genel Amaçlar-3).	K2, K6, K15, K17, K18, K27, K32, K33, K36, K37, K39, K40, K42, K43, K44, K45, K46, K47, K48, K52, K53
Bilgiyi araştırma, keşfetme, yorumlama ve zihinde yapılandırma becerilerini geliştirmek (Genel Amaçlar-8)	K2, K6, K12, K13, K14, K26, K27, K28, K29, K32, K33, K35, K43, K44, K45, K46, K47, K48, K52
Basılı materyaller ile çoklu medya kaynaklarından bilgiye erişme, bilgiyi kullanma ve üretme becerilerini geliştirmek (Genel Amaçlar-9)	K4, K12, K13, K14, K26, K33, K35, K53
“Gazete haberi, reklam, dilekçe, tutanak ve öz geçmiş türlerinde özgün metinlerin yanı sıra ders kitaplarının yazarı/yazarları tarafından üretilen metinler de kullanılabilir. Bu türler dışında ders kitabı yazarları tarafından yazılan metinlere yer verilmez.”	K17, K41, K45, K53
Okuduklarının konusunu ve ana fikrini/ana duygusunu belirler (Anlama-1).	K1, K44, K45
Okuduklarında yardımcı fikirleri belirler ve yardımcı fikirlerin ana fikri nasıl desteklediğini açıklar (Anlama-2).	K27

Okuduğu metindeki kahramanların özelliklerini belirler ve karşılaştırır (Anlama-5)	K45
Metinler arası karşılaştırmalar yapar (Anlama-6)	K46, K47, K48
Çoklu medya kaynaklarının güvenilirliğini sorgular (Anlama-10)	K46
Bir bilgiye veya içeriğe ulaşmak için basılı ve dijital içeriklerde içindekiler ve sözlük bölümlerini kullanmayı bilir (Anlama-11).	K26, K35, K49
Okuduğunu anlamlandırmada görsellerden yararlanır (Anlama-13).	K4, K7, K10, K16, K19, K20, K23, K24, K25, K30, K31, K38, K41, K50
Anlamını bilmediği sözcükleri ve söz gruplarını öğrenir (Söz Varlığı-18).	K26
Okuduğu metindeki sözcük ve söz gruplarının cümle içinde kazandığı anlamı fark eder (Söz Varlığı-19)	K15

2015 programının 5. sınıf hedefleri, işlevsel okuma kazanımlarından 44'ünü kazandırabilecek niteliktedir, yani işlevsel okuma açısından oldukça zengindir. Fakat resmi evraktaki bilgileri, gelen mektup, e-posta bilgilerini hızlı ve doğru şekilde okuyabilme hedeflerini kazandırabilecek hedeflerin olmaması bir eksikliklerdir. Özellikle modern elektronik iletişim şartları düşünüldüğünde bu becerilerin eksikliğini birtakım güçlüklerle yol açacağı ortadadır.

Tablo 19. 2015 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda 6. Sınıflarda Yer Verilen İşlevsel Okumayla İlgili Hedefler

HEDEFLER	İŞLEVSEL OKUMA KAZANIMI
Okuduklarının konusunu ve ana fikrini/duygusunu belirler (Anlama-1).	K15, K44, K45
Okuduklarındaki yardımcı fikirleri belirler ve yardımcı fikirlerin ana fikri nasıl desteklediğini açıklar (Anlama-3)	K27
Okuduğu metindeki kahramanların özelliklerini belirler ve karşılaştırır (Anlama-6).	K45
Öyküleyici metinlerde bölümler ve sahneler ilerledikçe olayların nasıl geliştiğini ve olayların akışı içinde kahramanların davranışlarının/tepkilerinin nasıl değiştiğini belirler (Anlama-7).	K45
Metinler arası karşılaştırmalar yapar (Anlama-9)	K46, K47, K48
Çoklu medya kaynaklarının güvenilirliğini sorgular (Anlama-11).	K46
Bir bilgiye veya içeriğe ulaşmak için basılı ve dijital içeriklerde içindekiler ve sözlük bölümlerini kullanmayı bilir (Anlama-12).	K26, K35, K49
Bilgilendirici metinde yazarın amacını ve bakış açısını kavrar (Anlama-13).	K2, K43, K44
Bilgilendirici metinlerde gerekçelerle ve kanıtlarla desteklenmiş görüşleri, gerekçelerle ve kanıtlarla desteklenmeyen görüşlerden ayırt eder (Anlama-14).	K47, K48
Bilgilendirici metinde bir yazarın konuyu ve olayı sunuşunu başka bir yazarın sunuşuyla karşılaştırır (Anlama-12).	K43, K47
Anlamını bilmediği sözcük ve sözcük gruplarının anlamını	K26

belirler (Söz Varlığı-23).

Okuduğu metindeki sözcük ve söz gruplarının cümle içinde kazandığı anlamı fark eder (Söz Varlığı-24).

6. sınıf kazanımları, işlevsel okuma kazanımından 11'ini kazandırabilecek düzeydedir. Bunlardan 10 tanesi 5. sınıftakilerin tekrarı olmakla beraber “Öğrencilerin ders kitaplarında konunun yerini bulabilmek için içindekiler kısmını okumaları” hedefi, 5. sınıfta olmayan yeni bir kazanımdır.

2015 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda 7. Sınıflarda Yer Verilen İşlevsel Okumayla İlgili Hedefler

HEDEFLER	İŞLEVSEL OKUMA KAZANIMI
Okuduklarının konusunu ve ana fikrini/duygusunu belirler (Anlama-1).	K15, K44, K45
Okuduklarında yardımcı fikirleri belirler ve yardımcı fikirlerin ana fikri nasıl desteklediğini açıklar (Anlama-2)	K27
Çoklu medya kaynaklarından edindiği bilgilerin güvenilirliğini sorgular (Anlama-10).	K46
Bir bilgiye veya içeriğe ulaşmak için basılı ve dijital içeriklerde içindekiler ve sözlük bölümlerini kullanmayı bilir (Anlama-11).	K26, K35, K49
Hikâye edici metinlerde olay örgüsünü çözümler (Anlama-12).	K45
Bilgilendirici metinleri çözümler (Anlama-13).	K15, K27, K44
Bilgilendirici metinde sunulan gerekçeleri ve kanıtları değerlendirir (Anlama-14).	K48
Anlamını bilmediği sözcük ve sözcük gruplarının anlamlarını belirler (Söz Varlığı-24).	K26
Okuduğu metindeki sözcük ve söz gruplarının cümle içinde kazandığı anlamı fark eder (Söz Varlığı-25).	K15

7. sınıf hedefleri incelendiğinde işlevsel okuma kazanımlarından 9'unu kazandırabilecek nitelikte olduğu görülmektedir. 9 kazanımın tamamı, 5 ve 6. sınıflarda var olanların tekrarıdır. Tekrar önemli olmakla beraber birçok işlevsel okuma kazanımının tekrar edilmediği görülmektedir. Bu durum büyük ihtimalle kazanılan becerilerin unutulmasına, unutulmasa bile etkili bir şekilde kullanılmamasına sebep olacaktır.

Tablo 21. 2015 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda 8. Sınıflarda Yer Verilen İşlevsel Okumayla İlgili Hedefler

HEDEFLER	İŞLEVSEL OKUMA KAZANIMI
Okuduklarının konusunu ve ana fikrini/duygusunu belirler (Anlama-1).	K15, K44, K45
Okuduklarında yardımcı fikirleri belirler ve yardımcı fikirlerin ana fikri nasıl desteklediğini açıklar (Anlama-3)	K27
Çoklu medya kaynaklarından edindiği bilgilerin güvenilirliğini sorgular (Anlama-9).	K46

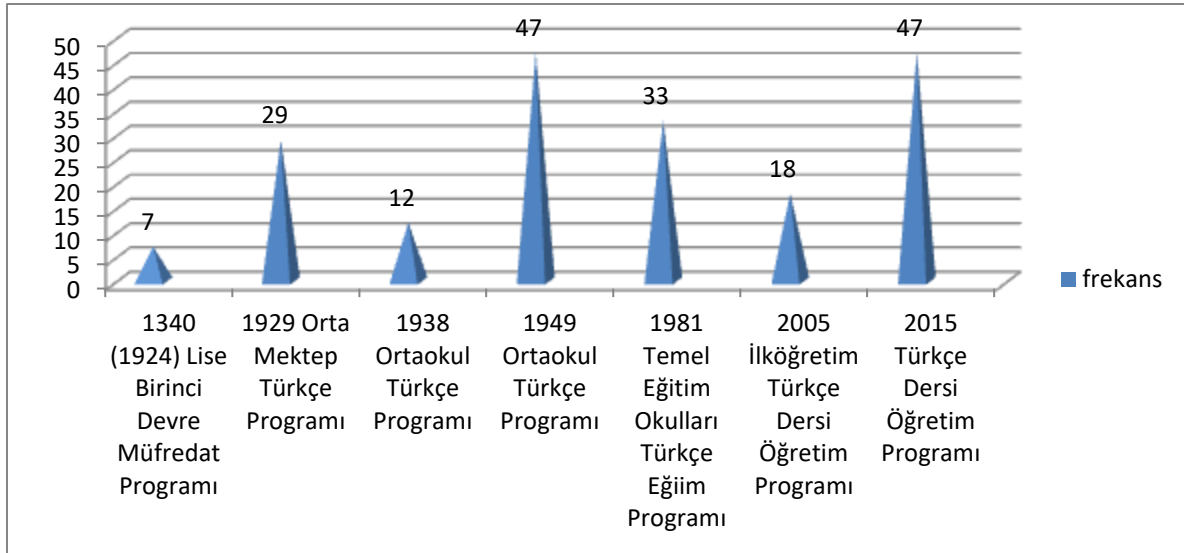
Bir bilgiye veya içeriğe ulaşmak için basılı ve dijital içeriklerde içindekiler ve sözlük bölümlerini kullanmayı bilir (Anlama-10).	K27, K35, K49
Hikâye edici metinlerde olay örgüsünü çözümler (Anlama-13).	K45
Bilgilendirici metinleri çözümler (Anlama-14).	K15, K27, K43, K44
Bilgilendirici metinde sunulan gerekçeleri ve kanıtları değerlendirir (Anlama-15).	K48
Yazarın metindeki bakış açısını belirler (Anlama-18).	K43
Aynı konu üzerinde birbiri ile çelişen bilgileri, görüşleri analiz eder (Anlama-20).	K46, K47, K48
Okuduklarındaki olay zincirlerini neden-sonuç ilişkileriyle açıklar (Anlama-21).	K45
Çoklu medya kaynaklarındaki mesajları anlar ve değerlendirir (Anlama-23).	K1, K2, K26, K27, K36, K42, K44, K46
Anlamını bilmediği sözcük ve sözcük gruplarının anlamlarını belirler (Söz Varlığı-29).	K, 27
Okuduğu metindeki sözcük ve söz gruplarının cümle içinde kazandığı anlamı fark eder (Söz Varlığı-30).	K15

8. sınıf hedefleri, işlevsel okuma kazanımlarından 15'ini kazandırabilecek niteliktedir. Bu kazanımların tamamı alt sınıflardaki kazanımların tekrarıdır. 5. sınıfta kazanılabilecek işlevsel okuma kazanımı sayısının 44 olduğu düşünüldüğünde, sayının azlığı ve tekrar eksikliği meydandır. Program hazırlayıcılarının, işlevsel okuma becerilerinin pek çoğunun 5. sınıfta öğretim konusu yapılmasını yeterli gördükleri anlaşılmaktadır.

2015 Türkçe Dersi (1-8. Sınıflar) Öğretim Programının tamamında bakıldığında 47 işlevsel okuma kazanımını kazandırabilecek nitelikte olduğu görülmektedir. Program işlevsel okumalar bakımından zengin olmakla beraber, bu kazanımların üst sınıflarda tekrar edilmeyişi önemli bir eksikliklerdir. Tekrar eksikliği, öğrencinin bu becerileri alışkanlık hâline getirip kullanmasında güçlük yaşatabilir; zamanla da hiç kullanamaz hâle gelebilir. Bu durumda ise bu kazanımların programda yer alması anlamlı olmaz. Başka bir ifadeyle, öğretim programı kendi işlevselliğini yitirmiş olur.

4. Sonuç

İncelenen programlarda işlevsel okuma becerisini kazandırma bakımından değişkenlik olduğu görülmektedir. İşlevsel okuma kazanımlarına dönük hedeflerin sayısı programdan programa şu şekilde değişmiştir:



Şekil 9: Ortaokul Türkçe Programlarının İşlevsel Okuma Frekanslarının Karşılaştırılması.

Türkçe programlarındaki işlevsel okumalar azalan ve çoğalan şekilde dalgalı bir seyir izlemiştir. Hâlbuki işlevsel okuma, her dönemde önemlidir ve bu önem, kişinin ihtiyaç duyduğu okuma becerileriyle doğru orantılı olarak artmaktadır. Bu yüzden işlevsel okuma kazanım ve uygulamalarının sayısında artış olması beklenirken, bu artış olmamış, aksine tabloda görüldüğü üzere 1938, 1981, 2005 programlarında bir önceki yıla göre kazanım sayısı azalmıştır. 2015 programı, 2005 programına göre daha fazla sayıda işlevsel okuma kazanımını kazandırabilecek düzeydeyken yine de 1949 programının gerisinde kalmıştır. 2015 yılında gereken işlevsel okuma kazanımları elbette 1949 yılında beklenenlerden fazladır. Örneğin 1949 yılında günlük hayatın içinde olmayan internet, iletişim araçları vs. 2015 yılında günlük hayatta önemli bir yere sahiptir ve bu değişimin getirdiği ekranlı okuma vasıtalarıyla alâkalı birçok yeni işlevsel okuma becerileri vardır.

Bütün programlar karşılaştırıldığında işlevsel okuma bakımından en güçlü programın 1949 programı, en zayıf programın ise 1924 programı olduğu belirlenmiştir. 1924 programının zayıflığı, devletin yeni kurulmuş olması, profesyonel manada yeteri kadar alan programcısının bulunmaması, yurt dışından davet edilen pedagogların ise ülke şartlarına hâkim olmadan işe koyulmaları, programın hızlı hazırlanması gerekliliği gibi sebeplere bağlanabilir. 1949 programı ise 47 işlevsel okuma becerisini kazandırabilecek nitelikte ve uygulandığı tarihlerde ihtiyaç duyulan işlevsel okuma becerilerinin tamamını yansıtacak güçtedir.

İşlevsel okuma, öğrencinin hem öğrenim hayatında hem de günlük hayatında ihtiyaç duyacağı okuma becerilerini kapsamaktadır. Programlar incelendiğinde ise işlevsel okuma kazanımlarına yeterince yer verilmediği, yer verilse bile kazanımların diğer sınıflarda tekrarlanmadığı görülmektedir. Bu durum okulun hayata hazırlama amacına ters düşmektedir. Çünkü okulların temel amacı, öğrenciyi bir üst öğrenim hayatına hazırlarken aynı zamanda hayata da hazırlamaktır. Öğrenciyi hayata hazırlamak için gerekli olan unsurlardan biri de işlevsel okuma eğitimidir. İşlevsel okuma becerisine sahip olmayan bir birey banka kredi şartnamesi okumaktan, iş ilanlarını okumaya, gündemi takip etmekten, dünyadaki gelişmeleri anlayabilmeye kadar pek çok bireysel ve sosyal ihtiyacını karşılayamayacaktır.

Türkçe derslerinin işlenişinde temel kaynak olan ders kitaplarındaki metinlerin seçiminde dikkatli olunmalı, bu kitaplarda hayata dönük metinlere yer verilmelidir. Sadece şiirler, hikâyeler, masallar,

fabllar değil, söz gelimi bir kredi şartnamesi, gazete haberleri, bir ürünün içindekiler listesi, e-posta unsurları da bu kitaplarda yer almalıdır. Bu yolla öğrenciye işlevsel okuma becerisi daha kolay ve etkili şekilde kazandırılacaktır.

Hedeflerin başarıya ulaşmasında yürürlükteki programın niteliği kadar öğretmenlerin ders işleyiş tercih ve yöntemleri de önemlidir. Çünkü program ne kadar iyi olursa olsun öğretmen dersini işlerken programa uymuyor, bazı kazanımları göz ardı ediyorsa hedeflere ulaşamaz. Bu bakımdan Türkçe öğretmenleri dersleri işlerken kullanacağı metinlerde medya, takvim, internet siteleri gibi hayatın içerisinde bulunan pek çok okuma kaynağından yararlanmalıdır. Mümkün olduğunca öğrencilerin gerçek yaşantılar geçirerek resmi kurumlarda, minibüs duraklarında ve benzer ortamlarda ihtiyacı karşılayacak okuma yapmaları sağlanmalıdır. Öğrenci, bu şekilde hem öğrendiklerini pekiştirebilir hem de öğrendiklerinin gerçek hayatta da bir karşılığı olduğunu görüp derse karşı daha fazla güdülenebilir.

Kaynakça

- Bulut, M. (2015). The Impact of Functional Reading Instruction on Individual and Social Life. *Educational Research and Reviews*, 10(4), 462.
- Burgul Adıgüzel, F. (2016). Çocuk Kitaplarıyla Okuma Sevgisi ve Alışkanlığı Kazandırma. Çer, E. (Ed.) *Türkçe Öğretimi ve Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Anı.
- Calp, M. (2010). *Özel Öğretim Alanı Olarak Türkçe Öğretimi*. İstanbul, Nobel Yay.
- Cemiloğlu, M. (2009). *İlköğretim Okullarında Türkçe Öğretimi Yeni Programa Uyarlanmış*. Bursa, Alfa Aktüel.
- Çıfci, M. (2013). *Okuma Terimleri Sözlüğü*. Uşak, Elik Yayınları.
- Demirel, Ö. (1999). *İlköğretim Okullarında Türkçe Öğretimi*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Demirel, Ö. (2012). *Eğitimde program geliştirme*. İstanbul: Pegem Akademi.
- Epçaçan, C. (2009). *Okuduğunu anlama stratejilerine genel bir bakış-a general view to the reading comprehension strategies*.
- Göçer, A. (2007). *Türkçe Öğretimi*. Niğde: Öncü Kitap.
- Gündüz, O., & Şimşek, T. (2011). *Okuma Eğitimi*. İstanbul: Grafiker.
- Güneş, F. (1994). Okur-Yazarlık Kavramı ve Düzeyleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 27(2), 499-507.
- Güngör, E. (1986). *Türk Kültürü ve Milliyetçilik*, 5. Baskı. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Işık, A. D., Akosmanoğlu, E., & Bilir, A. (2015). İlköğretim Birinci Sınıf Öğrencilerinin Okuma Başarısını Etkileyen Sosyo-Kültürel Faktörler. *İlköğretim Online*, 14(4).
- Kaili Çeltik, A. (2009). *Türkçe Okuma Kitabı*. N. E. Uzun, M. E. Gökmen, & C. Kurt (Haz.), *Yabancı Dil olarak Türkçe öğretiminde yeni çalışmalar: 8. Dünyada Türkçe öğretimi Sempozyumu Bildirileri*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 134-145.

- Karadağ, R. &Yurdakal, İ.H. (2016). Okuma Eğitimi. F. Susar Kırmızı. (Ed.). *İlk ve Ortaokullarda Türkçe Öğretimi*.Ankara: Anı.
- Karahüseyinoğlu, B. (2002). *Okuma Zorluklarını Gidermede Bireyselleştirilmiş Öğretim Materyallerinin Etkililiği*. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Kavcar, C., Sever, S., &Oğuzkan, A. F. (1997). *Türkçe Öğretimi: Türkçe ve Sınıf Öğretmenleri İçin*. İstanbul: Engin.
- Kazancı, H. Osmanlıdan Günümüze Okuma Yazma Yöntemleri ve Karşılaştırılması. Sütçü İmam Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kahramanmaraş.
- Kurudayıoğlu, M. (2011). Zihinsel ve Fiziksel Bir Süreç Olarak Okuma. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(1).
- Özçelik, İ. (1983). Okuma Güçlükleri ve Düzeltmesi. *Eğitim ve Bilim*, 8(45).
- Sevim, O.,& Şeref, İ. (2015). Türkçe Öğretmeni Adaylarının Okuma Eğitimi Dersiyle İlgili Görüş ve Önerileri. *EKEV Akademi Dergisi*, 61(61), 365-378.
- Şenol, M. (2001). Okuma ve Yazma Öğretiminin Kaynakları. *Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(2). 205-219.
- Şeref, İ. (2015). Türkçeyi Yeni Öğrenen Yemenli Öğrencilerin Temel Seviyedeki Hikâye Kitaplarını Anlama Düzeyleri. *International Journal of Languages' Education and Teaching*, ISSN: 2198 – 4999. 1491-1502
- Temizkan, M. (2009). *Metin Türlerine Göre Okuma Eğitimi*. Ankara: Nobel Akademi.
- Yıldız, C. (2010). *Yeni Öğretim Programına Göre Kuramdan Uygulamaya Türkçe Öğretimi*. İstanbul: Pegem Akademi.

İnternet Kaynakları

[http://www.aksam.com.tr/teknoloji/turkiyede-kac-kisi-internet-kullaniyor-](http://www.aksam.com.tr/teknoloji/turkiyede-kac-kisi-internet-kullaniyor-15708h/haber-15708)

[15708h/haber-15708](http://www.aksam.com.tr/teknoloji/turkiyede-kac-kisi-internet-kullaniyor-15708h/haber-15708)Türkiye’de Kaç Kişi İnternet Kullanıyor, Akşam Gazetesi

(Erişim Tarihi: 30/09/2016).

www.hips.hacettepe.edu.tr/tnsa2013/rapor/TNSA_2013_ana_rapor.pdf Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü. (Erişim Tarihi: 05/11/2017).

https://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrkiye_demografisiTürkiye Demografisi (Erişim Tarihi: 05/11/2017)